

บทที่ 7 วิธีสอน

หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Center) เพื่อมุ่งให้เกิดทักษะวิธีการหาความรู้ สามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตจริง ดังนั้น ผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิควิธีสอนแบบต่าง ๆ และพิจารณาเลือกใช้วิธีสอนเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม

ความหมายของวิธีสอน

วิธีสอนเป็นกระบวนการที่ทำให้จุดประสงค์หรือความมุ่งหมายของการศึกษาปรากฏผลขึ้น ฉะนั้น วิธีสอนจึงเปรียบเสมือนสะพานที่เชื่อมโยงวัตถุประสงค์กับผลให้ต่อเนื่องกัน (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2513, 28)

วารี ธีระจิตร (2530, 50) ได้ให้ความหมายของวิธีสอนไว้ว่า วิธีสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมให้กับผู้เรียน เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาไปในทางที่พึงปรารถนา สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

กาญจนา เกียรติประวัติ (2524, 134) ให้ความหมายว่า วิธีสอน หมายถึง วิธีการที่ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการใช้เทคนิคการสอน เนื้อหาวิชา และสื่อการสอน เพื่อให้บรรลุถึงจุดประสงค์การสอน

กล่าวโดยสรุป วิธีสอน หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ที่ผู้สอนใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

รูปแบบของวิธีสอน

วิธีสอนมีหลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีจะมีลักษณะเฉพาะที่ต่างกันไป ถ้าพิจารณาบทบาทของผู้สอนและผู้เรียนแล้ว สามารถแบ่งได้เป็น 2 วิธีใหญ่ ๆ คือ

1. วิธีสอนที่มีครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center Method) ได้แก่ วิธีสอนที่ครูเป็นผู้สอน ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น การวางแผน ดำเนินการ ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ และการวัดผล เป็นต้น มีลักษณะเป็นการสื่อสารทางเดียว ครูเป็นศูนย์กลาง นักเรียนไม่ค่อยมีบทบาท วิธีสอนแบบนี้รวมถึงวิธีสอนแบบบรรยาย และวิธีสอนแบบสาธิต เป็นต้น

2. วิธีสอนที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Center Method) เป็นวิธีสอนที่เด็กค้นคว้า สร้างความรู้ด้วยตนเอง และลงมือปฏิบัติกิจกรรม ครูมีบทบาทเป็นผู้แนะนำ ส่งเสริม สนับสนุน (facilitator) เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (direct experience) และเรียนรู้จากการลงมือกระทำ (learning by doing) ได้แก่ วิธีสอนแบบแสดงบทบาทสมมติ วิธีสอนแบบอภิปราย วิธีสอนแบบศูนย์การเรียน วิธีสอนแบบนอกห้องเรียน และวิธีสอนแบบทดลอง เป็นต้น

วิธีสอนที่มีครูเป็นศูนย์กลาง

1. วิธีสอนแบบบรรยาย (Lecture Method) หมายถึง วิธีสอนที่ผู้สอนพูด บอก อธิบาย เนื้อหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยผู้สอนต้องเตรียม การศึกษาค้นคว้ามาล่วงหน้า โดยทั่วไปมักเป็นการสื่อสารทางเดียว จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน โดยที่เด็กมีโอกาสร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนน้อย วิธีสอนแบบนี้ยึดบทบาทของผู้สอนเป็นหลัก ในการสอนแบบบรรยายนั้น ผู้สอนต้องกำหนดจุดมุ่งหมายในการสอนให้ชัดเจน และหาวิธีเร้าความสนใจต่าง ๆ โดยอาจเริ่มจากการตั้งปัญหาหรือคำถามก่อนที่จะบรรยาย และต้องใช้สื่อการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ เช่น ของจริง บัตรคำ รูปภาพ วัสดุ เป็นต้น ขณะบรรยายควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ถามปัญหาด้วย

ความมุ่งหมาย

1. เพื่ออธิบายและถ่ายทอดเนื้อหาไปสู่ผู้เรียน
2. เพื่อให้ความรู้หรือประสบการณ์ใหม่แก่ผู้เรียน
3. เพื่อสรุป หรือทบทวนบทเรียน

ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีสอนแบบบรรยาย

ข้อดี

1. สอน ได้กับนักเรียนจำนวนมาก เป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย
2. ผู้สอนสามารถสอนคนเดียวได้
3. สะดวกในการให้เนื้อหาทางทฤษฎีแก่ผู้เรียน

ข้อจำกัด

1. นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนน้อย เป็นการเรียนแบบเฉื่อยชา (passive learner)
2. ไม่คำนึงถึงความแตกต่างเฉพาะบุคคล
3. ส่งเสริมให้เด็กท่องจำมากกว่าสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
4. นักเรียนไม่ค่อยมีโอกาสดแสดงความคิดเห็น

ข้อคำนึงในการนำวิธีสอนแบบบรรยายไปใช้

การสอนแบบบรรยายจะมีประสิทธิภาพ ได้นั้น ควรคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

1. เมื่อใช้วิธีสอนแบบบรรยายร่วมกับวิธีการสอนอื่น เช่น บรรยายควบคู่กับการสาธิต หรือบรรยายคู่กับการอภิปราย เป็นต้น

2. ใช้ทักษะการสอนหลาย ๆ ลักษณะ เพื่อเสริมให้การบรรยายน่าสนใจ เช่น ใช้ท่าทาง การเล่าเรื่อง การใช้คำถาม การเสริมแรง เป็นต้น

3. เมื่อต้องการให้ความรู้เบื้องต้น ก่อนทำกิจกรรมการเรียนการสอนอื่น ๆ

4. เมื่อต้องการสรุปหรือทบทวนบทเรียนที่เรียนไปแล้ว

2. วิธีสอนแบบสาธิต (Demonstration Method) หมายถึง วิธีสอนที่ผู้สอนรวมถึงวิทยากร แสดงหรือกระทำให้ดูเป็นตัวอย่างพร้อม ๆ กับการบอก อธิบาย โดยต้องบอกจุดประสงค์ของการสาธิตให้นักเรียนทราบ และให้นักเรียนบันทึก สังเกตกระบวนการ หรือตอบคำถามเกี่ยวกับการสาธิตนั้น ๆ ผู้สอนสรุปความสำคัญและขั้นตอนการสาธิต วิธีสอนแบบนี้ยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลางเพราะผู้สอนเป็นผู้วางแผน ดำเนินการ และลงมือปฏิบัติ นักเรียนอาจมีส่วนร่วมบ้าง แต่ไม่มากนัก

วิธีสอนแบบสาธิตนี้เหมาะสำหรับจุดประสงค์การสอนที่ต้องการให้นักเรียนเห็นขั้นตอนการปฏิบัติ เช่น วิชาศิลปศึกษา พลศึกษา อุตสาหกรรมศิลป์ วิชาในกลุ่ม กพอ. (การงานพื้นฐานอาชีพ) เป็นต้น

ความมุ่งหมาย

1. เพื่อช่วยให้นักเรียนได้เห็นขั้นตอนการปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจและปฏิบัติตามได้

2. เพื่อแสดงวิธีการในการปฏิบัติงาน ซึ่งไม่สามารถอธิบายได้ชัดเจนด้วยคำพูดได้
ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีสอนแบบสาธิต

ข้อดี

1. ฝึกให้นักเรียนสังเกต หาเหตุผล และสรุปหลักเกณฑ์ได้
2. ประหยัดเวลา และวัสดุต่าง ๆ เมื่อสาธิตให้อูเป็นหมู่

ข้อจำกัด

1. ถ้าการสาธิตเป็นกลุ่มใหญ่เกินไป ต้องมั่นใจว่าเด็กทุกคนดูได้อย่างทั่วถึง
2. ครูควรเตรียมเรื่องที่สาธิตให้พร้อม เพราะถ้าการสาธิตบกพร่อง อาจเกิดผลเสียต่อการจัดการเรียนการสอนได้

ข้อคำนึงในการนำวิธีสอนแบบสาธิตไปใช้

การสอนแบบสาธิตจะมีประสิทธิภาพได้นั้นควรคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

1. ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมบ้าง และซักถามปัญหาต่าง ๆ ที่นักเรียนสงสัย

2. ในระหว่างการสาธิตผู้สอนต้องมั่นใจว่านักเรียนทุกคนได้เห็นและสนใจการสาธิต

3. ผู้สอนควรพิจารณาว่าควรเสริมด้วยการอธิบายประกอบการสาธิตในช่วงใด
(พันทิพา อุทัยสุข, 2532)

วิธีสอนที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง

1. วิธีสอนแบบแสดงบทบาทสมมติ (Role play) หมายถึง วิธีสอนที่ผู้สอนสร้างสถานการณ์และบทบาทสมมติขึ้นจากความเป็นจริงมาให้นักเรียนแสดงออกตามที่นักเรียนคิดว่าควรจะเป็น ผู้สอนจะใช้การแสดงออกทั้งด้านความรู้ ความคิด และพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นพื้นฐานในการให้ความรู้ และความเข้าใจแก่นักเรียน ซึ่งจะทำให้นักเรียนเข้าใจ

เนื้อหาในบทเรียนลึกซึ่งมากขึ้น รู้จักเปลี่ยนพฤติกรรมและแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม โดยผู้สอนเลือกปัญหาที่นักเรียนพบบ่อย ๆ หรืออาจเป็นเรื่องที่กล่าวตามสภาพจริงไม่ได้ และมีการกำหนดตัวนักเรียนให้เหมาะสมกับบทบาทนั้น ๆ เท่าที่จะทำได้

ลักษณะของบทบาทสมมติ แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ

1. การแสดงบทบาทสมมติแบบละคร เป็นการแสดงบทบาทเรื่องราวที่มีอยู่แล้ว ผู้แสดงจะทราบเรื่องทั้งหมดและแสดงตามความคิดเห็นของตน ดำเนินเรื่องไปในลักษณะเช่นเดียวกับละคร

2. การแสดงบทบาทสมมติแบบแก้ปัญหาคือ เป็นการแสดงบทบาทสมมติที่นักเรียนได้รับสถานการณ์หรือเรื่องราวเล็กน้อยเท่าที่จำเป็น ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่เป็นปัญหาหรือแฝงไปด้วยความขัดแย้ง ผู้แสดงจะมีอิสระในการใช้ความคิดของตนในการแสดงออก และแก้ปัญหา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้แสดงเข้าใจในพฤติกรรมและความรู้สึกคนอื่น และเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมให้ดีขึ้น

ตัวอย่างการแสดงบทบาทสมมติแบบแก้ปัญหาคือ

ครูกำหนดสถานการณ์ว่าที่จังหวัดแห่งหนึ่งทางตอนเหนือของประเทศที่เกิดความขัดแย้งระหว่างนักอนุรักษ์นิยม และเจ้าของโรงงานตัดไม้แปรรูปเพื่อส่งออกนอกประเทศ ขณะนี้น้ำในแม่น้ำที่เป็นที่ตั้งของโรงงานได้เน่าเสีย ผู้คนไม่สามารถนำมาหุงหาอาหาร หรือนำมาใช้ได้ เด็ก ๆ ในหมู่บ้านเริ่มมีผื่นขึ้นตามตัว เด็กบางคนเริ่มมีอาการอักเสบที่ตาเนื่องจากอาบน้ำในแม่น้ำ

หลังจากนั้นให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม และเลือกบทบาทที่ตนจะแสดงระหว่างนักอนุรักษ์นิยม และเจ้าของโรงงาน ให้นักเรียนแสดงโดยมีอิสระในการใช้ความคิดของตนเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ส่งเสริมให้นักเรียนแก้ปัญหาในเรื่องของโรงงานว่านักอนุรักษ์นิยมมีความเห็นว่าสมควรจะปิดโรงงานต่อไปหรือไม่ มีการเจรจาต่อรองและเสนอทางเลือกให้แก่โรงงาน

หมายเหตุ 1. การเตรียมสถานการณ์และบทบาทสมมตินี้ ควรมีความชัดเจน มีความยากง่ายขึ้นกับระดับของผู้เรียน มีเนื้อหาใกล้เคียงความจริง ควรมีความขัดแย้งหรือปัญหาที่ต้องแก้ไข เพื่อให้เด็กนักเรียนมีโอกาสคิดและฝึกแก้ปัญหา

2. เมื่อการแสดงจบลง กลุ่มผู้แสดงและกลุ่มผู้ชมวิเคราะห์เหตุการณ์ เสนอความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกัน โดยผู้สอนควรกระตุ้นให้นักเรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อจะช่วยให้นักเรียนได้แนวคิดที่กว้างขึ้น

ความมุ่งหมาย

1. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจพฤติกรรมและความรู้สึกของผู้อื่น
2. เพื่อให้นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสมยิ่งขึ้น
3. เพื่อให้นักเรียนทำงานร่วมกันและกล้าแสดงออก

ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีสอนแบบแสดงบทบาทสมมติ

ข้อดี

1. สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึก อารมณ์ และเจตคติของผู้เรียน
2. ฝึกทักษะในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ
3. ช่วยให้นักเรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียน ได้ลึกซึ้งขึ้น
4. ช่วยให้นักเรียนปรับเปลี่ยนเจตคติและพฤติกรรม รวมทั้งปฏิบัติตนในสังคมได้

เหมาะสม

ข้อจำกัด

1. ใช้เวลานาน
2. อาจมีปัญหาเรื่องการควบคุมชั้นเรียน ผู้สอนต้องวางแผนให้รอบคอบ และฝึกเรื่องวินัยในชั้นเรียน

ข้อคำนึงในการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ

1. จุดประสงค์การสอน เป็นการสอนที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนด้านเจตคติ เช่น การเอาใจเขามาใส่ใจเรา การเห็นใจผู้อื่น การมีเมตตากรุณา ซื่อสัตย์ ฯลฯ ซึ่งการสอนโดยใช้บทบาทสมมติในการสอนเรื่องเจตคติจะทำให้บทเรียนมีความหมายต่อผู้เรียนมาก

2. ผู้สอนต้องวางแผนในเรื่องของเวลาให้เหมาะสม

2. วิธีสอนแบบศูนย์การเรียน (Learning Center) กรมวิชาการ (2527, 214) ได้ให้ความหมายของวิธีสอนแบบศูนย์การเรียนว่า เป็นวิธีสอนที่ให้ความสำคัญแก่นักเรียน หรือ

อีคนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ใช้เทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่ใช้สื่อประสม (Multi Media Approach) และกระบวนการกลุ่ม (Group Process) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาสติปัญญา และศึกษาด้วยตนเอง โดยแต่ละศูนย์จะมีชุดการสอนให้นักเรียนแต่ละกลุ่มได้หมุนเวียนเรียนจนครบทุกศูนย์ ลักษณะสำคัญของวิธีสอนแบบนี้คือ การที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรม ศึกษาด้วยตนเอง นับเป็นการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจ และมีความรับผิดชอบ การสอนด้วยวิธีนี้เป็นการนำเนื้อหาในบทเรียนมาแบ่งเป็นส่วน ๆ เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ทีละหน่วย

ความมุ่งหมาย

- 1) เพื่อฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม
- 2) เพื่อฝึกความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม
- 3) เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนแสวงหาความรู้ และทำกิจกรรมตามความสนใจและความสามารถของตน

องค์ประกอบของศูนย์การเรียน

ในศูนย์การเรียนจะมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2540, 130-131) คือ

1. บทบาทครู ในศูนย์การเรียนนั้นผู้สอนได้ลดบทบาท ผู้สอนจะเป็นผู้ประสานกิจกรรมการเรียนการสอน กำกับการเรียนรู้ บันทึกการพัฒนาของนักเรียนแต่ละคน ตลอดจนเป็นผู้เตรียมกิจกรรมและสื่อการเรียนการสอน

2. บทบาทผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียน มีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจึงต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อปฏิบัติในศูนย์การเรียนและปฏิบัติกิจกรรมตามคำสั่งของแต่ละศูนย์ ตลอดจนศึกษาให้ครบทุกศูนย์

3. ชุดการสอน นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสอนแบบศูนย์การเรียน ในแต่ละชุดการสอนจะประกอบด้วย

- 1) คู่มือครู
- 2) แบบฝึกปฏิบัติสำหรับผู้เรียน
- 3) การเสนอเนื้อหาในรูปของสื่อประสม เช่น บัตรคำ บัตรภาพ บัตรคำสั่ง

บัตรคำถาม กระดาษคำตอบ เกมต่าง ๆ บทเรียนแบบโปรแกรม สไลด์ หนังสือ เป็นต้น

ขั้นตอนในการสร้างชุดการสอน

1. เลือกเรื่องที่จะสอนแล้วแบ่งเป็นหัวเรื่องย่อยประเภทละ 4-6 เรื่อง
2. กำหนดความคิดรวบยอดของแต่ละเรื่อง
3. กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม
4. กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน
5. เตรียมสื่อการเรียนการสอน
6. เตรียมข้อสอบที่ใช้ทดสอบก่อนและหลังเรียน

4. การจัดห้องเรียน การจัดห้องเรียน แบ่งโต๊ะออกเป็นกลุ่ม ๆ ประมาณ 4-6 กลุ่ม ทั้งนี้ขึ้นกับเนื้อหาที่แบ่งเป็นตอน ๆ ในแต่ละกลุ่มจะมีเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอนที่แตกต่างกันออกไป นักเรียนจะผลัดกันเรียนรู้และทำกิจกรรมในแต่ละศูนย์จนครบ (จะมีศูนย์สำรอง สำหรับกลุ่มที่เรียนเร็วกว่ากลุ่มอื่น)

ขั้นตอนวิธีสอนแบบศูนย์การเรียน

การสอนแบบศูนย์การเรียน มีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นทดสอบก่อนเรียน การทดสอบก่อนเรียนใช้เวลาประมาณ 5-10 นาที เพื่อวัดพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียนว่ามีความเข้าใจในเรื่องที่จะเรียนมากน้อยเพียงใด ผู้สอนตรวจและให้คะแนนเมื่อนักเรียนทำแบบทดสอบเสร็จ

2. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน การนำเข้าสู่บทเรียนเพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียน โดยใช้เวลาเพียงเล็กน้อย หลังจากนั้นผู้สอนจะชี้แจงถึงลักษณะของกิจกรรมในแต่ละศูนย์การเรียน

3. ขั้นกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเริ่มจาก

3.1 การแบ่งกลุ่มผู้เรียนประมาณ 4-6 กลุ่ม โดยอาจแบ่งตามความสามารถ เช่น คละความสามารถของเด็กเก่ง ปานกลาง และอ่อน หรือให้นักเรียนเลือกกลุ่มเอง

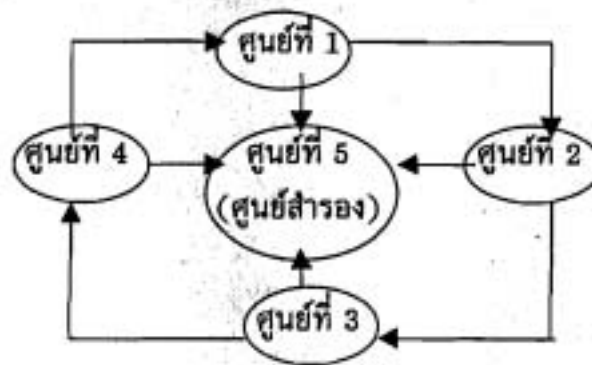
3.2 นักเรียนในแต่ละกลุ่มอ่านบัตรคำสั่ง และปฏิบัติตามลำดับขั้น โดยใช้

เวลาประมาณ 15-20 นาที เพื่อเปลี่ยนกลุ่มต่อไป

3.3 การเปลี่ยนกลุ่ม เมื่อประกอบกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมายแล้วจะมีการเปลี่ยนกลุ่มเพื่อให้ทำกิจกรรมได้ครบถ้วน

4. ขั้นสรุปบทเรียน เมื่อผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมครบทุกศูนย์แล้ว ผู้สอนจะสรุปบทเรียนอีกครั้ง

5. ขั้นประเมินผลการเรียน เพื่อดูว่านักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนเพียงใด โดยที่นักเรียนจะทำแบบทดสอบหลังเรียน ครูจะนำคะแนนที่ได้ไปเปรียบเทียบกับคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบก่อนเรียน

ภาพที่ 13 แผนผังการจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้

ที่มา: คัดแปลงจาก สุมน อมรวิวัฒน์ และ สมพงษ์ จิตระดับ (2530)

ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีสอนแบบศูนย์การเรียนรู้

ข้อดี

1. ส่งเสริมให้นักเรียนแสวงหา และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองแทนที่จะรับจากผู้สอนฝ่ายเดียว

2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ

3. ส่งเสริมความรับผิดชอบและการทำงานร่วมกัน

4. ช่วยลดปัญหาการขาดแคลนผู้สอน เพราะผู้สอนลดบทบาทลง

ข้อเสีย

1. ผู้สอนต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดทำชุดการสอน
2. การให้ผู้เรียนหมุนเวียนเรียนตามศูนย์การเรียนแต่ละศูนย์ อาจไม่เป็นไป ความสำคัญขั้นของหลักสูตร

3. วิธีสอนแบบอภิปราย

วิธีสอนแบบอภิปราย หมายถึง วิธีสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือพิจารณาหัวข้อที่กลุ่มมีความสนใจร่วมกัน โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อหาแนวทาง คำตอบ หรือเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน วิธีสอนแบบนี้จัดผู้เรียนเป็น ศูนย์กลาง เพราะผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน ฝึกทักษะการคิด การพูด การฟัง การแสดง ความคิดเห็น และการทำงานกลุ่ม

ความมุ่งหมาย

1. ฝึกการทำงานแบบประชาธิปไตย และผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น
2. ฝึกการทำงานกลุ่ม
3. ฝึกทักษะการค้นคว้าหาความรู้

ขั้นตอนการสอน

1. ขั้นเตรียมการอภิปราย ผู้เรียนควรมีการเตรียมตัวอภิปรายล่วงหน้า และเตรียมสื่อ ประกอบการอภิปราย

2. ขั้นดำเนินการอภิปราย

- 2.1 ผู้สอนต้องกล่าวถึงปัญหา จุดประสงค์และเจตนาของการอภิปราย เช่น ระยะเวลา รูปแบบวิธีการอภิปราย บทบาทหน้าที่ผู้อภิปราย การรายงานผล มารยาทในการพูด และฟัง

- 2.2 ผู้เรียนเข้ากลุ่มอภิปราย โดยที่ผู้สอนคอยดูแลห่างๆ ไม่รบกวนผู้เรียน

3. ขั้นสรุป

- 3.1 กลุ่มสรุปการอภิปราย ผู้ฟังซักถามปัญหา

- 3.2 ผู้สอนสรุปเนื้อหา ประเด็นสำคัญ และเสริมแนวคิด ตลอดจนแนวทางการ นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีสอนแบบอภิปราย

ข้อดี

1. ส่งเสริมการค้นคว้าหาความรู้เพื่อนำมาใช้ในการอภิปราย
2. ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย เคารพในสิทธิและรับฟังความเห็นคนอื่น
3. ส่งเสริมให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ข้อจำกัด

1. ผู้เรียนต้องมีความรู้ ความเข้าใจเพียงพอในเรื่องที่จะอภิปราย
2. ใช้เวลานานในการแสดงความคิดเห็นให้ทั่วถึง

ข้อควรคำนึงในการสอนแบบอภิปราย

1. ผู้เรียนต้องเตรียมตัว ค้นคว้าข้อมูลล่วงหน้า ในเรื่องที่จะอภิปราย
2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นให้มาก
3. ผู้สอนควรยอมรับความคิดเห็นที่ได้จากการอภิปราย
4. ผู้สอนควรกำหนดหัวข้อหรือประเด็นการอภิปรายให้ชัดเจน

4. วิธีสอนแบบนอกห้องเรียน (Outdoor Education)

วิธีสอนแบบนอกห้องเรียนเป็นวิธีสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียน โดยอาศัยประสบการณ์ตรง (Direct Experience) และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม โดยเน้นให้เด็กเรียนรู้จากการลงมือกระทำ (learning by doing) มีลักษณะการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น (Active Learning) เป็นการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ เจตคติ และทักษะต่าง ๆ

วิธีสอนแบบนอกห้องเรียนนั้นฝึกการใช้ประสบการณ์ทั้ง 5 คือ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส รวมทั้งมีเรื่องของจิตเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย วิธีสอนแบบนี้ใช้ได้ในทุก ระดับตั้งแต่อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา และสามารถใช้อย่างได้ในทุกวิชา โดยพาเด็กออกไปทำกิจกรรมนอกห้องเรียน ซึ่งอาจเป็นสนามหญ้า ลานหินในบริเวณโรงเรียน หรืออาจพาเด็กไปที่แหล่งความรู้ต่าง ๆ ในชุมชน เช่น วัด พิพิธภัณฑ์ หอสมุด ศาลากลาง ร้านขายของ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สวนสาธารณะ เป็นต้น

นอกจากนี้อาจเชิญวิทยากร หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น นายอำเภอ ผู้ว่า

ราชการจังหวัด หมอ ตำรวจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ มาให้ความรู้และประสบการณ์แก่นักเรียนที่โรงเรียนก็ได้

ภาพที่ 14 นักเรียนควรมีโอกาสได้สังเกต ตำรวจต้นไม้นอกห้องเรียน
ความมุ่งหมาย

1. เพื่อให้เด็กได้สัมผัสกับธรรมชาติที่อยู่รอบตัว
 2. เพื่อให้เด็กเกิดความรักและหวงแหนในธรรมชาติ
 3. เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์ตรง
 4. เพื่อส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์
- ข้อควรคำนึงในการจัดวิธีสอนแบบนอกห้องเรียน

1. วิธีสอนแบบนอกห้องเรียนจะประสบผลดีถ้าได้รับความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย เช่น ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และตัวนักเรียนเอง
2. การนำเด็กไปทำกิจกรรมนอกห้องเรียนนั้น ขนาดของกลุ่มไม่ควรใหญ่เกินไป จะทำให้ดูแลลำบาก
3. ฝึกให้เด็กมีวินัยในการทำกิจกรรมนอกห้องเรียน

ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีสอนแบบนอกห้องเรียน

ข้อดี

1. เด็กเกิดความรัก และหวงแหนในธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยให้การตัดไม้ทำลายป่าและการเกิดมลพิษต่าง ๆ น้อยลง

2. การเรียนรู้เกิดได้เร็วและจำได้นาน
3. เป็นการเรียนรู้ที่สนองความแตกต่างระหว่างบุคคล
4. ไม่สิ้นเปลืองสื่อการเรียนการสอน เพราะสื่อต่าง ๆ มีอยู่ในธรรมชาติรอบ ๆ ตัว

ข้อจำกัด

1. การควบคุมชั้นเรียนจะทำได้ยาก
2. การนำเด็กไปทำกิจกรรมนอกห้องเรียนใช้เวลานาน
3. ผู้บริหารไม่เข้าใจและไม่ให้การสนับสนุนการเรียนนอกห้องเรียน
5. วิธีสอนแบบทดลอง

เป็นวิธีสอนที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เรียนรู้จากการทดลอง เพื่อพิสูจน์หลักการ ทฤษฎีที่ผู้อื่นได้ค้นพบไว้ วิธีนี้มักใช้ในวิชาวิทยาศาสตร์ เด็กจะได้ประสบการณ์ตรงเพราะจะมีการค้นคว้าด้วยตนเอง เกิดทักษะในการใช้เครื่องมือ ฝึกให้เด็กสังเกต คิดวิเคราะห์ สรุปผล และรายงานสิ่งที่ค้นพบ

ความมุ่งหมาย

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรงจากการทดลอง ค้นคว้าด้วยตนเอง
2. เกิดทักษะในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง
3. ฝึกการสังเกต คิดวิเคราะห์ สรุปผล รายงานความจริงที่ค้นพบ

ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีสอนแบบทดลอง

ข้อดี

1. เด็กได้ประสบการณ์ตรงในการเรียนเพราะลงมือปฏิบัติทดลองด้วยตนเอง
2. นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการในการใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล
3. เด็กเกิดความสนุก บทเรียนน่าสนใจ

ข้อจำกัด

1. ถ้าทำผิดขั้นตอนอาจเกิดอันตรายได้
2. จะเสียเวลามากเพราะต้องรอผลการทดลอง
3. บางครั้งการทดลองต้องใช้ทรัพยากรมากจึงต้องลงทุนสูง อาจไม่คุ้มกับทุนที่ลงไป
4. ถ้าทดลองเป็นกลุ่มบางครั้งเด็กอาจหลีกเลี่ยงการปฏิบัติงาน ทำให้การเรียนการสอนไม่บรรลุวัตถุประสงค์

ข้อคำนึงในการผสมผสานวิธีสอนแบบต่าง ๆ

1. ผู้สอนต้องคำนึงถึงจุดประสงค์การสอนเป็นหลัก อย่าผสมผสานจนบ่อบเกินไป หรือมากวิธเกินไป
2. ต้องคำนึงถึงความพร้อมทั้งผู้เรียนและผู้สอน เพราะครูต้องเข้าใจวิธีสอนและดูว่าเด็กมีความพร้อมมากน้อยเพียงไร

เกณฑ์การพิจารณาในการเลือกใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ

สุวรรณ มุททเมธา (2523: 219-221) ได้เสนอเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกวิธีสอนไว้ดังนี้

1. วิธีสอนควรจะเหมาะสมกับความสามารถ ความรู้ในเนื้อหาวิชา และความสนใจของผู้สอน วิธีสอนที่เหมาะสมจะต้องเป็นวิธีที่ผู้สอนพอใจ เข้าใจ concept เกิดความสนุกสนานในการสอน ทำให้ผู้เรียน ๆ ได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ เด็กจึงจะพอใจและศรัทธาในตัวครู
2. วิธีสอนควรดูให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน
3. วิธีสอนต้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการสอน
4. วิธีสอนต้องสอดคล้องกับเวลาและสถานที่
5. ต้องเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ผู้สอนต้องระลึกอยู่เสมอว่าเนื้อหาวิชาในแต่ละเรื่องย่อมมีวิธีสอนแตกต่างกันไป จึงจะทำให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เต็มที่
6. ต้องเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน เช่น การบรรยายเหมาะกับนักเรียนกลุ่มใหญ่ ๆ

7. ต้องเหมาะสมกับความสนใจ ความต้องการ และประสบการณ์ของผู้เรียน
8. ต้องเหมาะสมกับความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู
9. ต้องเหมาะสมอุปกรณ์และสภาพแวดล้อม